

K PŘIKRYTÍ STÁTNÍ HRANICE

V článku se zaměřím na některé poznatky z problematiky přikrytí státní hranice (SH) získané především z frontového velitelsko-štábního cvičení Vltava-89, na analýzu současného stavu, posoudím i otázky ve vzájemném vztahu s vojenskou doktrínou členských států Varšavské smlouvy a na základě toho se pokusím vyvodit závěry pro vojenské umění, vojenskou vědu a praxi.

Myslím, že současný stav teorie se vyznačuje hlubším rozpracováním vedení aktivní obranné činnosti pouze silami a prostředky bojeschopnými již v počátečním období války. Je proto zcela přirozené, že v souvislosti s tím jsou rozvíjeny také teoretické i praktické problémy, spojené s přikrytím státní hranice. Zvláště jde-li o základní operační úkol, na kterém v mnohých směrech závisí celkové výsledky první obranné operace.

Soudím, že v této oblasti jsou současné poznatky vojsk (prohlubované zvláště při cvičeních) v předstihu před teoretickou frontou. Považuji proto za velmi aktuální získané zkušenosti z přikrytí státní hranice uceleně shrnout a posoudit z hlediska teoretických zásad vedení současné obranné operace a způsobů ničení nepřítele v počátečním období války. Principy, kdy nejdůležitějším cílem přikrytí bylo zabezpečit rozvinutí hlavních sil a jejich přechod (se zahájením války) do útočné operace, již nevyhovují.

Problematika počátečního období války je úzce spojena s odražením agrese bojeschopnými (pohotovými) silami, které jsou u napadené strany k dispozici a vytvářením podmínek pro rozvinutí hlavních sil. Se současným všestranným přechodem ozbrojených sil na nižší počty a kvalitativní ukazatele dochází i k vývoji těchto otázek v teoretické i praktické rovině. Považuji proto za účelné uvést, že před druhou světovou válkou bylo charakteristické poměrně rovnoměrné rozdělení sil a prostředků bez nutného soustředění úsilí na směrech možných hlavních úderů protivníka.

V současných podmínkách se podstatně změnily principy odražení agrese. Vývoj ve výzbroji a bojové technice se výrazně odrazil v novém obsahu a úkolech přikrytí státní hranice. Přesto se domnívám, že k těmto nedostatkům, zvláště příčinám jejího vzniku, je třeba přihlídnout a vzít si **poučení zvláště v otázkách:**

- udržování v plné bojeschopnosti sil a prostředků předurčených k přikrytí státní hranice na plných počtech, ve stále bojové pohotovosti,
- vyčlenění takové bojové hodnoty sil a prostředků, aby bylo možné splnit stanovený úkol i v té nejméně příznivé variantě zahájení války,
- vybavení sil přikrytí moderní výzbrojí a bojovou technikou, protitankovými zbraněmi a protiletadlovými prostředky,
- vybudování části obranných staveb již v míru.

Po druhé světové válce, zvláště v padesátých letech, byly v naší armádě tyto závěry uskučňovány v praxi, přijímána opatření, která měla za cíl odrazit nenadálou agresi. V souvislosti s tím byly řešeny i otázky přikrytí SH. Přesto s postupem doby se v této důležité oblasti neuskutečňovala nová opatření zásadního významu. Např. poslední teoretické práce s touto problematikou jsou v našem vojenském odborném tisku publikovány koncem 70. let. Myslím, že v praxi se to neblaze projevilo v mnoha směrech, od přípravy teritoria až po vycvičenost vojsk, která byla většinou jednostranně orientována na útočnou činnost.

Vývoj těchto otázek svědčí o tom, že v každém období byly **řešeny** (podle specifických hledisek) zejména:

- možné způsoby zahájení války a její charakter,
- možnosti sil a prostředků protivníka a jeho předpokládaný zámysl,
- principy vojenské doktriny s důrazem na přijaté hlavní způsoby odrazení možné agrese,
- bojové možnosti vlastních sil a prostředků.

Tyto oblasti ve svém vývoji, jenž je určován materiálovou základnou vedení ozbrojeného zápasu i rozvojem teorie vojenského umění, může ovlivnit změny v příkrytí státní hranice koncem 90. let, které budou mít zřejmě kvantitativní i kvalitativní charakter. Domnívám se, že v nejbližší perspektivě bude docházet právě ke kvalitativním změnám. Je to způsobeno především přestavbou armády. Zvláště pak jejím dalším pravděpodobným snížením, praktickým uplatňováním doktriny přijaté členskými státy Varšavské smlouvy, ale také novou situací v přípravě pravděpodobného protivníka.

V současné době, podle názorů velení, může být ozbrojený zápas zahájen po období příprav, nebo nenadálým napadením, za použití jaderných nebo pouze konvenčních zbraní. Přitom za nejučelnější je považováno zahájení války s překvapením.

Současný stav však neumožňuje zahájit a vést útočné operace bez předchozích příprav. Avšak postupným zaváděním nové bojové techniky a výzbroje do armád NATO je zvyšována také jejich schopnost zahájit válku s překvapením, především silami, které budou k dispozici již v míru. Podle současných názorů se dosáhne překvapení, jestliže budou operace na válčišti zahájeny do 48 hodin po započetí příprav. To vyžaduje mít síly a prostředky předurčené k příkrytí SH připraveny splnit úkol za všech podmínek a při různých variantách zahájení války, přičemž za všech okolností má rozhodující význam čas. To znamená, že síly a prostředky předurčené k plnění tohoto úkolu je nutné udržovat ve stále bojové pohotovosti (což také odpovídá poučení z historických zkušeností). Nová situace naopak dále vyžaduje přijmout opatření ke snižování časových norem k zaujetí obrany k příkrytí státní hranice, s přihlédnutím ke složitosti terénu v některých jejích úsecích.

Lze předpokládat, že vzhledem ke konfiguraci terénu v některých částech příhraničního prostoru, povede protivník útok na směrech výhodných přechodů a po jejich ovládnutí za státní hranici bude narušovat sílu úderu. Útok mohou zahajovat vyčleněné odřady divizí prvního sledu, jejichž úkolem je pravděpodobné ovládnutí přechodů a důležitých prostorů při státní hranici s využitím taktických vzdušných výsadků. Proto myslím, že příkrytí státní hranice je nutné organizovat na jednotlivých směrech různým způsobem a vyčleněné síly i prostředky k příkrytí těchto směrů (přechodů) budou mít různou hodnotu. Jejich množství závisí zejména na kapacitě směrů (přechodů), zámyslu a možnostech protivníka a vlastních vojsk. Potřebné síly a prostředky je vhodné odvodit matematickými výpočty.

Abychom pochopili základní příčiny nových jevů a jejich vzájemný vztah, je nutné respektovat změny, k nimž dochází pod vlivem vojenské doktriny členských států Varšavské smlouvy. Dříve bylo považováno využití vojsk příkrytí a přechod hlavních sil do rozhodného útoku a přenesení bojové činnosti na jeho území za hlavní způsob odrazení agrese. K dalším způsobům patřil přechod části sil a prostředků do obrany a vytvoření podmínek pro zasazení úderných uskupení do útoku na hlavních směrech, popřípadě odrazení agrese střetným srážením s následujícím rozvíjením útoku.

V současné době vojenská doktrína považuje za základní a hlavní druh odrazení agrese strategickou obrannou operaci na válčišti. A právě tato zásadní, rozhodující změna je výrazným přelomem a má za následek kvalitativní obrát v chápání a celkovém řešení otázek příkrytí státní hranice.

S přihlédnutím k těmto skutečnostem, na základě posledních nejdůležitějších opatření operační přípravy, např. strategického štábního nácviku, komplexních štábních nácviků polního velení Západního vojenského okruhu a především cvičení Vltava-89, je možné dospět k nové definici tohoto pojmu. Příkrytí státní hranice je možné chápat jako zaujetí obrany v zabezpečovacím pásmu frontu (pokud je vytvořeno) a v hlavním pásmu obrany předurčenými silami a prostředky divizí prvního sledu, společně s vyčleněnými prostředky druhů vojsk s cílem zmařit překvapivé napadení, odrazit útok vzdušného a pozemního protivníka již na státní hranici. Zabránit jeho proniknutí do hloubky státního území a zabezpečit uvedení hlav-

ních sil armád prvního sledu do bojové pohotovosti. Tím vytvořit nezbytné podmínky k zaujetí plánované operační sestavy a splnění cílů první obranné operace. Myslím, že tato definice je jádrem současných poznatků, které souvisejí s příkrytím. Je z ní patrné, že příkrytí státní hranice je časově vymezeno dobou od zaujetí obrany předurčenými vojsky bezprostředně po vyhlášení bojového poplachu nebo po obdržení signálu k příkrytí do zaujetí operační sestavy hlavními silami armád prvního sledu frontu.

Nový princip odrážení agrese spočívá v tom, že příkrytí je chápáno jako důležitá součást (prvního období) obranné operace. Jeho cílem již není (jako dříve) pouze **zabránit překvapivému napadení, ale i odrazit útok a bránit protivníkovi v proniknutí do hloubky našeho území**. Z toho je možné vyvodit závěr, že hlavní pásmo obrany je účelné mít (pokud to terénní podmínky dovolí) bezprostředně při státní hranici. Tento záměr plně odpovídá i ustanovení Směrnice pro operační a mobilizační přípravu ve výcvikovém roce 1989–1990; jde o požadavek: „*Rozpracovávat a osvojovat si způsoby boje k získání iniciativy v co nejkratší době, hned v prvních dnech operace.*“ Právě příkrytí je tím momentem, který pro stanovený úkol vytváří potřebné předpoklady. Odpovídá to i praktickým zkušenostem, kdy např. při cvičení Vltava-89 velitel frontu v organizaci součinnosti k uskutečnění první frontové obranné operace podrobil rozboru – vyvedení vojsk určených k příkrytí státních hranic a činnost v příkrytí.

Z praktických poznatků tohoto cvičení také vyplývá, že stanoveným cílům musí odpovídat i úkoly vojsk vyčleněných k příkrytí, jejich síla, složení a způsob vedení bojové činnosti.

V průběhu cvičení byly vojákům v příkrytí stanoveny tyto úkoly:

- mařit vedení průzkumu protivníka, včas zjistit bezprostřední přípravy k zahájení agrese, podílet se na průzkumu objektů prvního pořadí,
- odrazit úder pozemních a vzdušných sil útočníka podle plánu první obranné operace,
- ničít taktické vzdušné vyzádky a zabraňovat diverzní činnosti,
- zaměřit se na obranu hlavních terénních objektů a významných komunikačních směrů a uzlů v případě výrazné převahy útočících sil i prostředků a jejich vniknutí do sestavy vojsk v obraně.

Je nutné, aby těmto úkolům a zámyslu vedení obranné operace odpovídaly vyčleněné síly a prostředky, jejichž složení a úkoly vycházejí z uskupení a zámyslu agresora. Proto na jednotlivé směry a úseky je zapotřebí vyčlenit síly a prostředky v různé hodnotě a stanovit jim odpovídající úkoly.

Důležité je též si uvědomit, za jakých podmínek budou tyto úkoly plněny. Např. v období zvýšeného nebezpečí obsadí zpravidla předurčené síly k příkrytí (na zvláštní rozkaz) stanovené prostory s potřebným předstihem, tzn. v době, kdy hlavní síly armády a frontu mohou být postupně uváděny do vyšších stupňů bojové pohotovosti a zaujímat operační sestavu. Konkrétní čas plnění tohoto úkolu bude upřesňován v závislosti na vývoji situace v pásmu proti našemu státu. Při strategickém štábním nácviku v lednu 1989 činila doba vyvedení vojsk k příkrytí 48 hodin před dosažením pohotovosti hlavních sil frontu k odrazení agrese, při cvičení Vltava-89 tři dny předem. V prvním případě měla vojska výhodnější podmínky k budování a organizaci obrany v příkrytí.

Při nenadálém napadení, které je ještě stále možnou variantou zahájení války, musí být vojska připravena začít přesun k příkrytí státních hranic ihned po bojovém poplachu. Domnívám se, že plánované prostory by tato vojska zaujímal z chodu v bojových nebo předbojových sestavách, přičemž je nutné, aby byla připravena k odrazení pozemních i vzdušných úderů protivníka.

Z toho vyplývá, že k příkrytí státní hranice je žádoucí **předurčit síly s nejvyšším stupněm bojové pohotovosti**, a to tak, aby časově stihly realizovat stanovené úkoly, které mohou plnit přímo z posádek (kasáren) bez zaujímání prostorů po bojovém poplachu. Myslím, že není možné počítat s variantou, kdy vojska nestačí vyjít do plánovaných prostorů a budou zaujímat obranu na neplánovaných čarách. Činnost vojsk vyčleněných k příkrytí bude vždy vycházet jen ze zpracovaných plánů, na základě konkrétního vývoje situace.

Na tom také závisí **průběh předního okraje obrany** vojsk v příkrytí. V úsecích státní hranice s těžko průchodným terénem, kde není možné mít přední okraj hlavního pásma obrany přímo na státní hranici, je výhodné vytvořit **zabezpečovací** pásmo hluboké 5–10–15 km, které mohou bránit roty Pohraniční stráže a zesílené prapory pluků prvního sledu. Takové pojetí sice odpovídá Všeob-R-1, je-li však v druhém sledu divize v hlavním pásmu obrany i motostřelecký pluk, potom existuje, podle mého soudu, výhodnější řešení, které spočívá ve vyčlenění těchto sil do zabezpečovacího pásma z druhého sledu tohoto vševojskového svazku prvního sledu. Tato varianta řešení je účelnější především proto, že hlavním úkolem sil v příkrytí bude zdržet útok nepřítele, donutit jej předčasně se rozvinout a útočit pro něj v nevýhodném terénu, způsobit mu maximální ztráty a získat čas pro zaujetí a přípravu obrany pluky prvního sledu na předním okraji hlavního pásma obrany.

Zesílené motostřelecké prapory po splnění obranného boje v zabezpečovacím pásmu nebudou pravděpodobně schopny uskutečnit manévry k zaujetí rájónu v obranném úseku pluku prvního sledu a organizovaně plnit úkol. Je to můj subjektivní názor a myslím, že bude účelné tyto poznatky hlouběji zkoumat a ověřovat.

Při řešení problematiky příkrytí státní hranice se vyskytují stále nové problémy. Myslím, že i z dílčích poznatků mého článku lze vyvodit **některé závěry**, a to:

- úspěch boje v příkrytí bude podmíněn vyčleněním dostatečných sil a prostředků, vytvářením potřebných hustot na jednotlivých směrech útoku protivníka a jejich všestranným zabezpečením,

- výsledek boje je závislý na způsobu i rychlosti zaujetí příkrytí, dovedné organizaci systému palby a zejména na stupni jeho ženijního budování obrany, zatarasení a na dovedné organizaci boje vojsky předurčenými k příkrytí státní hranice.

Příkrytí státní hranice je základním, důležitým operačním úkolem, který vyžaduje prvořadou pozornost. Poznatky potvrzují, že kromě vševojskových jednotek a útvarů je žádoucí k příkrytí včas vyčlenit ještě další síly a prostředky, a to v rámci plnění úkolů prvního hromadného palebného úderu. Jde zejména o radioelektronické prostředky, PVO, orgány průzkumu, vojskové (frontové) letectvo (pro podporu boje sil v příkrytí).

Rozsah jednoho článku neumožňuje zabývat se otázkami druhů vojsk, speciálních vojsk a služeb. Tyto problémy mohou být vhodným námětem pro příslušné odborníky. K uvedeným otázkám by bylo účelné vyjádřit názory dalších pracovníků velitelství a štábů, zvláště proto, že úkoly příkrytí státní hranice jsou zejména v nynější i budoucí dynamické době reorganizací a snižování počtů armád hlavním kritériem pro určování struktury a naplněnosti příhraničních vševojskových a vojskových svazků, útvarů a jednotek.

